
BEKE PÁL

Mindannyiunk művelődési otthona

Írtam ilyen címen egy szakmai vitát lezáró szösszenetet vagy negyed századdal korábban,⁷ de hát rajtam kívül ki emlékszik még arra? Éppen a szövegírás feleslegességére is gondolhatnék, hiszen (és erre még visszatérek a későbbiekben) mintha mi sem változott volna, 'mindannyiunk művelődési otthona' azóta is hiánycikk. Választhatnám akár azt a kényelmes megoldást, hogy változatlanul, avagy némi korrekcióval újra közreadom a régi sorokat, ám csúfolódásomat senki sem értené. Nekilátok tehát újra ugyanak a témának, és ha másképpen keverem a szavakat, az attól van, hogy azóta persze óriásit változott a világ. Odakünn. A művelődési otthonok háza táján (már ahol vannak egyáltalán) minden jobbra ugyanolyan maradt.

Pedig nagyon egyszerű dologról van szó. Holland kollegáinktól halottuk még a hivatkozott régi cikknél is korábban, hogy amiről beszéltek, és szép színes diákat vetítve bemutatnak nekünk, az nem más, mint *tető az együttlét felett*. Egy művelődésotthon-építésről szóló konferencián ültünk, érthető volt tehát, hogy a szó szoros értelmében értelmezendő a 'tető'; és az a bizonyos 'együttlét' pedig az egész értelme, oka, célja. Ezért mondom, hogy egyszerű dologról van szó; egy *helyről* tehát, ami mindannyiunké. Legalábbis a környékbelieké.

Gondolták ők, és hittem én, de nem mindenki volt így ezzel. Keserű emlékeim között őrzöm azt a beszélgetést, ami egyébként ugyancsak az előidőkből való. Történt ugyanis, hogy *Hódmezővásárhely* egyik tanyaközpontjából olvasóköriket féltő idős emberek segélykérő levelét kaptuk. A város határát egyesítő téves akarta terményraktárnak épületüket, amit még szüleik emeltek maga-maguknak szabadidejüket eltöltendő. A ház valahogy túlélte a szervezeti átalakításokat, emlékezetem szerint ak-

⁷Magyar Nemzet, 1981. május 24.

kor éppen népfront-klubként működött a helyben lakók öröme. Összejöttek benne késő ősztől kora tavaszig estéenként és a hétvégeken, és persze nyáron is, ha teheték. Volt benne esküvő, keresztelő, halotti tor, rádió, újság, játékok. Ide hívták a szakembert, ha többüknek fáj a dereka, vagy ha döglöttek a tyúkok. Borversenyt, termékbemutatót, a gyerekeknek korrepetálást, az asszonyoknak népdalkört szerveztek. Néha színjátékcsoport került a falak közé. Úgy használták, ahogyan manapság jellemzte egy Veszprém környéki falucska kedves népművelője saját művelődési otthonát; „csak úgy bejönnek ide az emberek, tudja, ez nem egy hivatal”. Érveltünk tehát a városi tanács elnökhelyettesénél, hogy hagyják őket békén, de nem! „*Nem tudhatjuk, miről beszélgetnek azok ott odakünn*” mondta végül, és ezzel kiesett az általunk addig csak gyanított lóláb. „Bizonyosan a népköztársaság kül- és belbiztonságát félti”, csúfolódtam. „Azt” volt a válasz. Meg hogy ne komolytalankodjam. Ha vesélyt rejt tehát, nehéz az *együttléte*t kívánatosként emlegetni.

Pedig nem akart többet a Széchenyi-féle megalapítását követő több száz úri, polgári és ilyen-olyan *kaszinó*, a vélhetően ezek mintáján alakított *olvasó- és népkörök*, az ipartestületek vagy a szakszervezetek vezérelte *munkásotthonok*, a gyártulajdonos által a munkáslakótelepekre épített *kultúrházak*, az egyházak, a különféle jó szándékból alapított egyesületek és alapítványok *közösségi terei*, vagy az ezek híján bárhol működő *aktivitások* ezrei. Még 1988-ban adta közre a Művelődéskutató Intézet több mint 1.300 oldalon (!) azt a címjegyzéket,⁸ amely a kulturális egyesületek neveit rögzíti településenként; és bár nem tudható, hogy közülük hány ezernek volt klubja, épületrésze vagy önálló épülete, bizonyos, hogy többségük pusztán azért volt létjogosult, mert az odavalósiak *szerettek együtt lenni* valamilyen közös, a magukénak mondható tető alatt.

És gondoljunk csak az elmúlt századforduló idején élő *Pál utcai fiúkra!* Molnár Ferenc kortársainak élő emlékezete miatt bizonyosan hiteles az a jártasság, ahogyan ezek a tizenéves gyerekek egyesületbe szervezik magukat. Bár egyesületük a gyermekded gitt-gyűjtés miatt a nevetséges feleslegesség szinonimájává vált jelen időnkre (talán éppen az egyesületi tudatos lejáratása okán), *közösen elhatározott tennivalójuknak tár-*

⁸Magyarországi egyesületek címtára a reformkortól 1945-ig, I–III. kötet, szerkesztette Pór Edit, Budapest, 1988, Művelődéskutató Intézet, 1.357 old.

sadalmitag elfogadott keretek közé történő illesztése, ebben való gyakorlottságuk és szervezethegük irigylésre méltó képességek birtoklásáról tanúskodik. A regény szereplői egy átlagos fővárosi negyed, a Józsefváros átlagosnak mondható gyermekei; ami azonban társadalmi együttműködésük gyakorlottságát illeti, az bámulatra méltó! – különösen, ha most kérdezném erről a környékünkön, a Mária, az Illés vagy a Pál utcákban kószáló kései utódaikat. Valamit tehát elfelejtettünk azóta. Vagy elfeledtették velünk.

A Pál utcai fiúk is megteremtették saját (időleges) művelődési otthonukat a grund szabad területén; felnőtt korukra bizonyára más köröket, klubokat, épületeket is belaktak azokkal, akikkel későbbi *érdeklődésük vagy érdekük, azonos lakhelyük, foglalatosságuk, vagy rokon szándékaik* miatt összehozta őket a sors. Szerte e hazában így lehetett ez fiataloknak, középkorúaknak, öregeknek egyaránt. Keveset tudunk róluk. Tudomásom szerint *nincs országos összegzés* a reformkortól, vagy akár a kiegyezést követő időktől a fordulat évéig, tehát 1948-ig az intézményfenntartóműködtető társadalmi szervezetek nevéen kívül azok működési helyéről, tevékenységéről, finanszírozásáról, együttműködésükről, szervezeteikről, szakértő-segítő alkalmazottaikról, felügyeletükről. Legfeljebb a helytörténeti kiadványok írják össze több-kevesebb precizitással a náluk valamikor fellelhetőket. Tán azokból lehetne összesítenünk utólag a közösi művelődés hazai régmúltját.

A franciáknál

a '80-as évek közepétől aztán megtapasztalhattuk, hogy mi *lehetett volna* nálunk is, ha a világháborút követően nem fordul ránk a történelem keze. Az odavalósi érdeklődők különféle nagyságú művelődési otthonokban szervezik szabadidejüket valamivel foglalatoskodva; elsősorban persze a fiatalok, de a gyerekek, a fiatal felnőttek, az idősebbek és a nyugdíjasok ugyancsak tömegesen. A valami okból *ifjúsági és művelődési ház* szókapcsolattal elnevezett közösségi művelődési intézményeiket az azokat használók *egyesülete* működteti. A helybéli érdeklődő polgárokból álló művelődésotthon-egyesületek megyei és regionális szövetségbe tömörülnek. Ezek az ugyancsak civilek vezette szervezetek alkalmazzák animátorként (értsd: kezdeményezőként, tulajdonképpen közösségfejlesztőként) a helyi művelődési-kulturális folyamatokat helyben segítő népművelőket is. Az egyesületi formában működő regionális szerveze-

teknek professzionális szakmai fejlesztő szerepük és feladatuk van; ezek együttese alkotja az országos szövetséget jelentő konföderációt, legalábbis az egyik struktúra esetén.

Több mint húsz éve ismerem, és mások mellett népszerűsítettem is⁹ őket itthon, sőt megpróbálkoztam működési módjuk hazai honosításával. Nemcsak azért, mert az kipróbált és sikeres, és nemcsak azért, mert a hajdani hazai *fél évszázaddal kiműveltebb* szisztémáját, a náluk békében telt utóbbi évtizedek szerves fejlődésének eredményét láttam benne, hanem mert a *demokrácia műhelye* mindahány.

Az csak az egyik dolog ugyanis, hogy valaki zenél, táncol, barkácsol, énekel, verset mond, judózik, fotózik, focizik, rajzol, amatőr filmet készít avagy bármi mást csinál; teheti ha akarja. Kap hozzá teret, szakvezetőt, anyagot, fűtést, világítást és társakat úgy, mint itthon azokon a szerencsésebb településeken, jobbára a városokban, ahol még van művelődési otthon. Ám *mindegyikük tag is* abban az aktivitásban (értsd: tevékenységformában), ami iránt érdeklődik, lévén mindegyik aktivitás/tevékenységforma egyidejűleg *egyesület*. Az érdeklődő tag- (nálunk részvételi-) díjat fizet, ám ez csak az egyik kötelezettsége. Részt kell vennie aktivitása/mániája megtervezésében és érdekérvényesítésében is. Az intézményeknek ugyanis maximalizált teljesítőképessége van szobái, termei, műhelyei használatában ugyanúgy, mint az anyagi teherbírás terén. Bizonyos, hogy mindegyik szerveződés *a maga igényei szerint magának kívánja* mindenből a legjobbat és a legtöbbet; és bizonyos, hogy nem mindenki kaphatja meg mindazt, amit szeretne. De *hogyan mennyi legyen az annyi*, az sehol másutt nem dől el, mint azon közgyűlések sorozatán, ahol az adott intézményben működő valamennyi aktivitás megjeleníti, és érvényesíteni próbálja érdekeit. Nem

⁹Udvardi Lakos Endre *A művelődési otthon, mint egyesület*, Kultúra és Közösség, 1988/6.; *Működhetnének Magyarországon is egyesületi művelődési házak* (Varga A. Tamás interjúja Paul Blinnel), Kultúra és Közösség 1991/4.; *Egyesületi művelődési otthonok Franciaországban*, fordította és szerkesztette Solymosi Judit, Parola Füzetek, Bp., Közösségfejlesztők Egyesülete, 1993.; dr. Balipap Ferenc *A társadalom polgári újrászerveződésének szükségessége, és az öntevékeny közösségi művelődés egy (követhető) európai modellje*, Szín, 2001. november (6/5. szám); Szín (a Magyar Művelődési Intézet folyóirata) 2001. decemberi (6/6) száma 24 oldalon a francia intézményi modellel foglalkozik és „A francia népművelés, a francia kapcsolat” címen irodalomjegyzéket is közöl; Beke Pál *Francia minta hazai formában*, Szín, 2003 június (8/3. szám); Mátyus Alíz-Szóllósi Eszter *Interjú Raymond Schneiderrel, a Francia-Német Ifjúsági Iroda munkatársával*, Szín, 2004 március (9/2. szám).

véletlen, hogy a képviselőtől szervezett, az intézményeket működtető egyesületi konzorciumok elnökségeinek tagsága évente változik; egyharmad létszámuk helyébe *minden évben mindig egyharmadnyi új* aktivitás képviselője kerül, nehogy a bázis-elv, az itthonról jól ismert 'szerzett' jogok, a 'tavaly is így volt' gyakorlata érvényesüljön bennük.

Aztán egyszer csak kiderül valakiről, hogy nemcsak ügyes zenész, táncos, barkácsoló vagy bármi más, hanem ügyes *érdekképviselő* is. Ha nem tiltakozik, előbb-utóbb saját aktivitása szervezetének vezetőségében, majd akár az intézmény elnökségében találja magát. Ha tetszik neki ez a szerep, könnyen delegálhatják a város, a megye, a régió struktúrájába. Magam még az előidőkben ismertem meg az egyik dél-francia kisvárosban azt az egyébként iparosembert, aki korábban pusztán próbálta, majd tanulta a cselgáncsolást. Később egy ifjúsági és művelődési házban oktatta azt. Ismeretségünk kezdetén (vagy húsz éve) ebbéli minőségében már a városka egyesületi működtetésű intézményének elnökévé választották. Később megyei, aztán regionális elnök lett. Ez utóbbi egyidejűleg az országos elnökségbe való delegáltságát is jelentette. Később országos elnök, és így minden országos szakmai hivatalosság legfontosabb tárgyalopartnere lett, még később (néhány évvel ezelőtt, már nyugdíjasként) egy, az ötletéből és vezérletével alakított nemzetközi kulturális kapcsolatépítő szervezet elnöki székébe került. Egyébként mindeközben iparos maradt, abból élt, és persze a judo oktatását sem hagyta abba.

Nem mindenki jár be munkája és magánélete mellett ilyen egyesületvezetői karriert, bár Marcel civil önkéntességének pályáivét megismerve sok helyütt rákérdeztem a különféle intézményeket-struktúrákat vezető elnökök életútjára, és mindegyikük hasonló mesélt. Bizonyára elnöki szék sem jutna valamennyi csoporttagnak – ám döntő többségük nem is törekszik erre. Azt azonban valamennyien megtanulják a zenélés, a táncolás, a barkácsolás, az éneklés, a versmondás, a fotózás, a focizás, a rajzolás, a festés, az amatőr filmkészítés vagy bármi más közben, hogy a döntések *felelősséggel* járnak, és ahhoz *közös bölcsesség* kell. Hogy a közös bölcsesség nem magától, hanem a kölcsönös *tájékozódás* révén terem. Megtanulják az *együttműködést*, a másik ügyéhez való *toleráns* közelítést, a győzelmek és a vereségek elviselését. És azt, hogy közülük persze egyik sem végleges soha. Megtanulják, hogy mindennek *ára* van, s hogy a döntés pénzbe kerül. Megtanulnak *mérlegelni*, *dönteni*, pénzt költeni és megtartani; megtanulnak nemet mondani. Valaminek érdeké-

ben takarékoskodni, vagy éppen bevételt elérni. Megtanulják az életet *kicsiben*, saját művelődési otthonuk falai között úgy, hogy mindezek alkalmazását *azon kívül sem* felejtik el.

Intézményeik az élet tanítómesterei. Ezért is írtam volt, hogy a közösségi művelődés színterén túl művelődési otthonaik a demokrácia műhelyei.

Itthon

a társadalmiasított művelődési otthonok gyakorlatának honosítása a '90-es évek elején eredménnyel alig járt, ám népművelő kollegáim abbéli *tévhit*e miatt, hogy ők a civil rendszerben feleslegesek, az egyesületi intézmény-működtetés szándéka szakmai ellenszenvet keltett. Mintha a közösségi művelődés iránt kevésbé elkötelezett önkormányzatok nem bocsáthatták volna el addig s azóta is folyamatosan szerencsétlenebb sorsú pályatársaimat! A közalkalmazotti jogállás hogyan is védhetné jobban foglalkoztatásukat, mint *a választópolgárok együttműködéséből alakult helyi intézményfenntartó egyesületek* markáns akarata? Talán ez az egyetlen erő, amit az önkormányzatok tisztségviselői és a képviselő-testületek tagjai (újra-választásuk érdekében) mindenütt egyformán akceptálnak.

Bár néhány esztendőn át (látszólag) semmi sem történt, később kiderült, hogy jócskán van így működő intézmény. A Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztérium „Kell egy hely” című 2003-as pályázata, amely *priorizálta az egyesületi működtetésű helyi ifjúsági közösségi művelődési intézmények felújítását*, feltárta, hogy civil fenntartású művelődési otthonból már több mint száz van. Alapvetően a közösségi művelődés lehetőségének *hiányait oldva* jöttek létre aprófalvakban, községekben, nagyvárosi perifériákon, rétegintézményként belvárosi épületben ott, ahol a szándék mellé cselekvő akarat társult. Szívesen mondanám, hogy korábbi akcióink kései eredményei ezek, de ez csak egyikükre, a *győrvárir*a igaz. Lényegében ugyanaz történt, mint a polgárosodás hajdani elején, tehát az intézményesülés kezdetén; *az együttlét igénye keresett és talált közös tetőt*. Ha lett, aki felvállalta és megszervezte helyben az erre irányuló csoportos óhajt, mindenütt sikerrel jártak. Persze volt (különösen a városi perifériákon), ahol a korábban államosított és szervezetileg centralizált hajdani kultúrotthon akarták eladni, és ez gerjesztett jóra való indulatokat helyben; és volt (különösen a falvakban), hogy az informatikai elzártság oldására alapított teleházak teremtettek a használók igénye-

ire figyelemmel maguk mellé közösségi teret. Éppen értelmezhető megjelenésük a minden társadalmi konfliktus, ellentmondás és nehézség ellenére létező hazai *szerves fejlődés* jeleként; megfogalmazódott egy erre való igény, ehhez szervezőerő került egy helyben hiteles személy képében, hozzá mások is csatlakoztak s végül a hatalom birtokosai sem tehetek másként, ha helyükön kívántak maradni.

A pályázat során előkerült és a másutt is meglévő, a civil intézményfenntartó egyesületek által működtetett művelődési otthonok képviselőit azóta többször összehívtuk, hogy bátorítsuk és *egymással megerősítsük* őket. Érdekképviselőtűket felvállaló országos egyesületük is megalakult.¹⁰ Jelenleg a hasonló logikával dolgozó intézmények és szervezeteik gyűjtését, az egyesületi működtetés helyi gyakorlatának megerősítését, az így szerveződő tevékenységhez szükséges speciális népművelői szakértelem meghatározását, majd képzésük megtervezését végezzük, esetenként francia kollegáinkkal konzultálva. Gondolkodunk az intézménytípus akkreditálásának feltételeiről, ami egyidejűleg arra is alkalmas, hogy ezt az új-régi intézményi tüneményt pontosabban definiáljuk, aminek eredményeként az intézményi magasabb egységekhez való kapcsolatát is könnyebb meghatároznunk.

Korábbi szándékainktól jobbra független, de a hiányok megszüntetését, egy-egy település vagy településrész közösségi művelődésének megoldását jelentő intézmények *mai körülményeink között próbált gyakorlatától* elérhető közelségbe került mindannyiunk művelődési otthona; az a hely tehát, ami az *elsődleges* közösségi, művelődési igények kielégítését szolgálja. Mindegyikük egyesületi működtetésű, és mindegyikük vezetői vagy tanácsadói között találtunk képzett-tanult népművelőt. Hogyan is alakulhattak volna meg, hogyan is működneek nélkülük? – az esetleges alapítói indulat éppen úgy csak ideig-óráig elegendő, mint a '70-es évek ifjúsági klubmozgalmában. Az e léptéknél általában nagyobb, jobbra önkormányzati működtetésű művelődési otthonok a közösségi művelődés *másodlagos* igényeinek differenciált kielégítésére alkalmasak; ezek egyébként éppen annyira fontosak, hogy úgy mondjam: az egyik a másikat feltételezi.

¹⁰Lásd erről Beke Pál *Művelődési intézmények közösségi kézben*, Szín, 2003. szeptember (8/4. szám); Beke Pál *Civil közösségi ház*, Szín, 2004. március (9/2. szám).

Volt már próbálkozásunk arra, hogy a differenciált művelődés tereiben, tehát a nagy művelődési házakban/központokban a korábban elsődlegesnek mondott egyszerű közösségi élet (mintegy annak előszobájaként) meggyökerezzen. „Nytított ház” szókapcsolattal jelöltük azt az intézményi tevékenységújító szándékot, amit a '70-es évek utolsó harmadában, a '80-as évek elején központi támogatásból vagy tucatszori művelődési otthonban kipróbáltunk. Mindegyikben másként, hiszen sarkalatos elvünk volt, hogy a *helyi intézményi* létből éppen a *speciális helyi választok* következnek annál is inkább, mert akkoriban az egy kaptafára készült művelődési otthoni tevékenység volt a legbosszantóbb jelenség; az a már hivatkozott, a jelenlegivel rokon című vitazáró írás is leginkább erről szólt. Nem feladatom, hogy erről itt és most összefoglalót adjak, hiszen elérhetőek még az erről szóló dokumentumok.¹¹ Ha formáiból nem is, logikájából sok minden honosult mára; magam például *mai ifjúsági információs irodákat, a művelődési otthoni előterek célszerű hasznosítását, az ott lévő információs pultokat és az ottani népművelői segítő szolgáltatást, az intézménybe települt kávéházakat, jeles művelődési otthonaink települési-társadalmi érzékenységét* mind ebből következőnek tartom. Jól dokumentálhatóan távoli gyermeke a hajdani hazai kezdeményezésnek a flandriai Gent (egyébként egyesületi működtetésű) ifjúsági házában lelt műhelyszekrény-sor; hazai őseik¹² itthon elhasználták, és a szakmai anyagokat-eszközöket tároló konténereket akkoriban sújtó szakmai meg-

¹¹Varga Tamás *A klub, mint aktivizáló környezet*, Bp, 1978, Népművelési Propaganda Iroda, 223 old.; cikksorozat a Népművelés c. folyóiratban *Nytított ház és vidéke* címen 1978 augusztusától 1979 áprilisáig; *Művelődési otthoni műhelyszekrények*, szerk. Szentpéteri Zoltán, Bp, 1982, Múzsák Közművelődési Kiadó, 72 old.; Mátraházi Zsuzsa *Nytított ház*, Magyar Nemzet, 1982. okt. 29, 1. old.; *Közelítések (11 beszélgetés népművelőkkel a művelődési otthoni tevékenység fejlesztéséről)*, az interjúkat Vercseg Ilona készítette, Bp, 1983, Múzsák, 123 old.; Balipap Ferenc *Innovációs törekvések a hetvenes évek művelődési otthonaiban*, Bp, 1988, Múzsák, 157 old., ill. több szöveg *A szabadművelődéstől a közösségi művelődésig c. tanulmánygyűjteményben*, szerk. Beke Pál és Deme Tamás, Bp, 2003, Széphalom Könyvműhely, 399 old.

¹²A gördíthető-összehajtható műhelyszekrények (konténerek) Ferencz István diplomamunkája alapján Varga Tamás szakmai innovációja volt (lásd erről Makovecz Imre *Tervek, épületek, írások 1959–2001*, szerk. Gerle János, Bp. 2002, Serdián Kft, 139. old.) ill. Beke Pál *Közösségfejlesztési kezdeményezések az előidőkben* (a 2002. szeptember 5–6-án „Közösség” címen Kumbáonyban szervezett Varga Tamás emlékülésen elhangzottak megírt változata), *Varga A. Tamás*, szerk. Vercseg Ilona, Bp, 2003, Közösségfejlesztők Egyesülete, 38–42. old.

vetés miatt sorozatgyártásukra sem kerülhetett sor. Majd bejön hamar, mint követendő nyugati példa!

Más közösségi művelődési intézmény híján logikusnak látszott, hogy az elemi közösségteremtést, az akkor még hiányzó egyesületi székházak fecsegésre-beszélgetésre való helyszíneit a művelődési otthonok előtereibe telepítsük. Hogy ugyanitt a műhelyszekrényekkel teremtsünk művelődési lehetőségekbe való bekapcsolódást annak, aki ezt kívánja. Hogy az irodája helyett az e körben dolgozó animátor a beszélgetések részeseként megtudja, hogy *mi az intézmény tennivalója* annak érdekében, hogy az általa érzékelt problémák megoldódjanak. Amikor már lehetett a helybélieknek elkötelezett tanácselnökökkel, jövőt látó tévész-vezetőkkel *Balatonszabadiban*, és hajdan önálló falurészében, *Siómaroson*, a közeli *Siójuton*, *Pogányszentpéteren*, *Dunapatajon*, *Nagykapornakon*, *Németfaluban* és másutt egyesületi székhelynek álcázott művelődési otthonokat és faluházakat teremteni,¹³ már nem annyira e két funkció ötvözése, hanem a kialakuló intézmények önállósítása, szakmai tevékenységük bátorítása és fejlesztése, valamint a járási, a megyei művelődési központokkal történő együttműködésük kialakítása lett feladatunk.

Amíg mindannyiunk művelődési otthona minden szomszédságban létrejön, tehát nemcsak ahol kiáltó a hiány: a *tanyaközpontokban*, az *aprófalvakban* és a *városi perifériákon*, hanem a nagyobb kiterjedésű községek és kisvárosok elkülönülő részein is, például ott, ahol *részönkormányzatok* jelzik a település közepétől való markáns különállást, avagy ahol éppen ezek jelezhetnék azt; a nagyobb települések *belvárosi* részein és mindenütt, ahol erre van, avagy megterem az igény, évtizedek múlhatnak el. Többen vagyunk, akik úgy gondoljuk, hogy valamiképp le lehetne rövidíteni ezt az időt. Egyrészt úgy, hogy elgondolkodunk a tennivalókon (megjegyzem: jelen szöveg is ezt szorgalmazza); másrészt, hogy kidolgozzuk a megoldanivalót¹⁴. Harmadrészt, hogy egy erre érzékeny kormányzat bevezeti és alkalmazza azt.

Felelős kormányzat

ittthon éppen úgy, mint Európa boldogabbik felén alapvetően polgáriért létjogosult. Ha valóban őérettük működik, úgy belátja és tudja, hogy nem

¹³Lásd erről Beke Pál *Méltóságkereső*, Bp, 2001, Epl Kiadó, 416 old.

¹⁴Lásd erről www.szabadmuvelodes.hu

csak az iható vizet, az egyenletes feszültségű áramot, a jól szervezett társadalombiztosítást, a működő postaszolgálatot, a biztonságos határőrizet, a szabályozott közlekedést (és még sok minden mást) kell garantálnia, hanem azt is, hogy *polgárai szabadidejükben az állam számára sem közömbös képességeiket fejlesszék*, beleértve ebbe az egymással való együttműködés és a tolerancia elsajátítását. Könnyen belátható, hogy ennek egyik eleme és eszköze éppen a saját egyesületeikben megszervezhető közös, jobbára művelődési tartalmakat hordozó tevékenykedés, a maga-maguk alakította szabadidő-szervező munka. Ha pedig ez fontos a felelősnek gondolt kormányzat számára, miért ne segítené, miért ne gyámolítaná, miért ne támogatná azt? Nem véletlen, hogy a boldogabb sorsú országokban jogszabályok hosszú sora és helyi, megyei, regionális és központi pénzek segítik az efféle tevékenykedést. Korántsem jótékonykodásból vagy széplelkűségből, hanem mert a közösségi művelődés tevékenység- és intézményformáiból fakadó polgári öntevékenység és autonómítás mindenütt az állam céljai között szerepel, s mert szorgalmazása és megvalósítása így az állam feladata. Hiszen felismerték: *az öntevékeny és autonóm, az együttműködésre képes ember* társadalmuk és társadalmi békéjük alapja.

A szovjetizált időkben az önmagát közösséginek mondó társadalom az emberi viszonyok leépítését célozta¹⁵. Ha a rendszert váltott Magyarországon fontos *a gondolkodni képes, az önmaga sorsát rendezni tudó, az együttműködésben gyakorlott, a helyi viszonyokat átlátó és vezérelni képes ember*, akkor a mindannyiunk jólétéért felelős államnak sok minden más mellett segítenie és fejlesztenie kell a közösségi művelődés folyamatait is. A már korábban kialakult formák megújulásából keletkezőket ugyanúgy, mint a csíráként megbúvó szándékokból alakulókat. Jobbára hasonló megfontolásból, mint szerte Európában. Olyan állapotokat, olyan törvényi és finanszírozási kereteket kell alkotnia, amelyek segítségével *a meglévő folyamatok megerősödése mellett természetesen alakulhatnak ki új, a polgárok által kívánt és vezérelt* formációk. Olyan körülményeket kell biztosítania tehát, amelyek serkentik és fenntartják az önkéntességet, az öntevékenységet, polgárok közösségi művelődésbéli ügybuzgalmát.

¹⁵Az persze más kérdés, hogy a pártállami évtizedek alatt *hogyan játszották ki* az emberi kapcsolatok tudatos leépítésére irányuló központi szándékot helyben jeles népművelők, tanácselnökök, népfront-titkárok, téesz-elnökök, nem egy esetben párttitkárok, pártszervezetek munkatársai. Mindez még feltárássra, összegzésre vár.

Mindezekből egyenesen következik, hogy olyan jogszabályi környezetet kell teremteni, amelyben a közösségi művelődési öntevékenység *egyenrangú* a bárki (jobbára az önkormányzatok) által szervezettel.¹⁶ Olyan finanszírozási rendet kell kialakítani, amelyben nem szimpátiák és/vagy pályázati esetlegességek, hanem *normatív garanciák* biztosítják a működés fedezetét mindazoknak, akik közösségi művelődési folyamatok szervezői, működtetői, részesei, élvezői. Olyan struktúrát kell kiépíteni, amelyben a művelődési folyamatok résztvevői *önmagukat* szabályozhatják. Olyan pénzügyi automatizmusokat kell működtetni, amelyek bár díjazzák a települési erőfeszítéseket, így *oda juttatják a pénzt, ahová érdemes*, de amelyekkel (helyi közösségi erőfeszítés esetén) a közömbös önkormányzatok meg is kerülhetők úgy, hogy szűkmarkúságuk ne legyen a fejlesztés/fejlődés elháríthatatlan akadálya.

*A Kalaposok című produkcióban Kovács Norbert „Cimbi”
Fotó: Oláh Gergely*

¹⁶A jelenleg érvényes 1997. évi CXL. törvény már most is megengedő az egyesületi intézményműködtetéssel, hiszen a 75. § szerint ...közművelődési szintér, illetve közművelődési intézmény működtetője ... közművelődési megállapodás keretében egyéb szervezet (egyesület, alapítvány stb.) ... lehet.